

Jan Stern: Média, psychoanalýza a jiné perverze. Praha, Malvern, 2006. 221 s. ISBN: 80-86702-13-8.

Pavel Kopecký, pavelkopecky@email.cz

„Přiznám se, až donedávna jsem vyloženě nesnášel texty, ve kterých se vyskytovaly na malé ploše a v těsném sousedství slova Červená Karkulka, Mojžíšova příkázání, nacismus reklamy, Josef Švejk, mýtický hrdina, sebeukájení a Rychlé šípy. Považoval jsem je za pohodlnou formu útěku z reality, za projevy postmoderny v tom nejhorším slova smyslu. S překvapením o to větším jsem se začel do esejů Jana Sterna. Na malé ploše a v sousedství co nejtěsnějším mi všechny tyto (a ještě některé další) motivy ukazují cestu k pochopení světa, ve kterém žiju. Pokud je snad i tohle postmoderna, budu se o ní muset napříště vyjadřovat uctivěji.“ Opatrná, jakoby nevěřící, ale bezesporu velmi trefná charakteristika známého českého sociologa Jana Kellera nás uvádí do souboru neobyčejně zvláštních a nápaditých, nikoliv ale samozřejmě přátelých úvahových textů mladého levicového publicisty.

Na první čtení působí páně Sternovy statě prapodivně a čtenář, bezesporu k autorově radosti, váhá, co si o nich myslet. Zda čte hlubokomyslné, anebo nesmyslné. Dokonce jako by byla mezi řádky ceděna úvaha o pevném řádu toho, že třeba hranice mezi genialitou a masovostí není právě ostře vymezená. Esejistická knížka drobného formátu je více uměním, filozofující beletrií nežli vysloveně odbornou materií. Pohrává si se sděleními ohledně pravzorů bojovníka, soudobé televizní kultury či výkladu pohádek a hraje divadlo v mnoha ohledech. Zároveň si tvůrce tak trochu tropí šašky ze sebe a dělá si alibi. Provokací z každého pohledu. Na zadní straně přebalu najdeme shora citované hodnocení společenského vědce, vpředu se skví vysoká esesačka. V gagátovou čern elegantní *uniformy* oděná žena tyčící se na vysokých podpatcích, s bičíkem v zaťatých rukách, s nezbytným páskou hákového kříže, tedy hitlerovským symbolem slunečního kotouče na paži. U sexy nohou, které ostře kontrastují s mlhavými rysy lící, jí leží rudý nápis Média, psychoanalýza a jiné perverze.

Není to jen provokace absolventa pražské mediální komunikace, je to zřetelné (sebe)odhalování a (sebe)dráždění temných hloubek lidské psychy – včetně sexuality; zkoumání nejrozšířenějších kulturních zdrojů – včetně mýtů a stereotypů a jejich takřka nekonečné propojování. Stern rád uvádí citáty „echtovních“ klasiků i postav z reklam, „klasiků“ slavných a napodobovaných po střípek času v jejich „magicky dětské reklamní lži“ (s. 15). Přesouvá je s nadhledem a patrným nadšením hrájícího si dítěte do nečekaných a úmyslně šokujících souvislostí. Nepřímo, leč nepřehlédnutelně vyzývá k další práci s předkládaným materiálem, k „interaktivitě“ s divákem, co pochopí, že nic není úplně uzavřeno, nic není definitivně dáno. Pojednou se zdánlivě ocitá v nejmenované galerii moderního umění, *přímo uprostřed* „globální vesničky“, kde se mu nabízejí díla, s nimiž je žádoucí tvůrčím způsobem, po svém pracovat. Těžko s jistotou říci, zda vlastně Stern nestojí o příznačné „citace citací“, zda nejde o jednu velikou reklamu na vlastní ego. V úvodu dokonce výslovně prohlašuje o své diplomové práci, že „je Tórou a tato kniha je jejím rabínským komentářem.“ (s. 7)

Každopádně znovu stojí za zmínku, že „asociativní analýzy“, jimiž se Sternova kniha jenom hemží, jsou v obsahové rovině velmi často stylově. Pochopitelně, ne pokaždé působí spojení přesvědčivě, někdy jsou velmi povrchní, na sto honů čpí touhou po exkluzivitě a textová sebestřednost intelektuála někdy spíše myšlenku zabijí, než aby jí dávala křídla. Na druhou stranu svede rozevlátě říkat to, co si v běžných společenskovedních analýzách (někdy nesmírně myšlenkově prostředních a psaných jenom pro co největší počet) autoři stěží dovolí. Na straně sto šedesát osm například uvádí, že pozvolna ve funkci končící americký prezident George W. Bush reprezentuje ty západní proudy nábožensko-politického citění, jež

spadají vlastně do stejného „manicheistického“ rodu, který ve veřejném prostoru „ztělesňuje“ marketingová postava, *polomytický* Usáma bin Ládín. „Rozpornost je ježíšovskou či marxovskou koketérií se Smyslem. Hvězdy showbyznysu od Madonny, přes Marilyn Mansona či Eminema až k Bin Ládinovi jsou však přepjaté, extravagantní. Rozpornost se nevede na titulku bulváru, Bin Ládín ano.“ (s. 20)

Při neustálém míchání vážných i nevážných námětů, transcendentního a profánního nalézáme vedle sebe úvahy nad tím, kterak mužští homosexuálové vyhledávají určitý archetyp žen-ochranitelek, „Velkých Matek“ (ztělesňovaný například zesnulou herečkou Helenou Růžičkovou), nebo co z pohledu psychologického sdělují Foglarovy příběhy o nerozlučnosti přátelství chlapců, čím v druhém plánu působí legendární Lucasovy Hvězdné války, míří-li na fantazii diváka zápasy a následným smířením Luka Skywalker a Dartha Vadera, totiž otce a syna... Setkáváme se s kulturologickými rozvahami na téma smyslu tzv. městských legend, rozdílů mezi antickým Perseem a Héraklem; s přímými vazbami starověkých bájných herojů na poselství Supermana, Conana či Terminátora. Stern také pátrá po významech proměn mýtů v jednoznačně politických souvislostech (s. 208: „Stalin již nikoliv jako revolucionář, ale „otec národů“ a „generalissimus“...“). Veřejný smysl antického tabu nechává kontrastovat s jeho soudobým oficiálním pojetím, když říká: „Čím nepřipustnější je vyslovit slovo hovno v našich televizních zprávách, tím častěji se v nich budeme muset dívat na mučení a šikanu v Abu Graibh a jiné euroamerické zábavy.“ (S. 185)

Jan Stern je chytrý a vtipný pozorovatel, výřečný kritik etapy objímané populárními slovy globalizace, média, hyperrealita, globální oteplování ad. Paralelně trochu obět svého kritického stylu, jelikož jeho vyprávění (zde nápadně obsahově podobné starořeckému pojmu „mythos“) se o zprofanované pojmy a způsob vyprávění opírá a podává paralelní mytologii. Bájně vyprávění inspirované freudismem, jungovským výkladem pohádek, neomarxistickou kritikou sdělovacích prostředků a - vnitřní barvitou logikou moderní reklamy a marketingu. Možná je ve svých „zážitkových“ textech grandiózně zlehčuje, ale původně samostatně publikované eseje nakonec vyznívají, bez ohledu na skutečný záměr, do podoby o pár pater výše povznesené odnože téhož. Svižně se čtou, leč v konečném efektu jde o souhrn všemožných, občas i velmi zajímavě *poskládaných* postřehů, jimž ovšem chybí silnější, či spíše hlubší pojídlo. Snaha Jana Sterna být ve své, vpravdě surrealistické koláži originální vyznívá příležitostně vysloveně křečovitě, za každou cenu. Média, psychoanalýza a jiné perverze patří mezi mnohovrstevnaté knihy, u nichž se při opakovaném čtení vkrádá podezření, že jejich duchovní rodič programově spoléhá na blyštivost a vágnost. Mlhavost spojenou s obrazotvorností laskavého recipienta, jenž začne zářivé souvislosti dosazovat i tam, kde ani čert nebere.